

Vihreät
De Gröna

Reilun vihreän muutoksen ohjelma

Miten pysäytämme ympäristökriisit ja turvaamme hyvinvoinnin

Hyväksytty puoluevaltuuston kokouksessa 1.3.2026.

Tämä ohjelma korvaa vuonna 2020 hyväksytyn reilun vihreän muutoksen ohjelman.

Sisällysluettelo

Johdanto: Muutos on välttämätön.....	2
Muutoksen on oltava reilu.....	3
1. Tulevaisuudenkestävä talous.....	4
Tavoitteeksi hyvinvointi ilman ympäristöhaittoja.....	4
Ympäristöhaittoille tuntuva hinta.....	6
Turvataan hyvinvointivaltion rahoitus vihreällä verouudistuksella.....	7
Yritykset kilpailemaan kestävydessä.....	8
Kiritetään vihreitä investointeja ja hankintoja.....	10
EU-politiikalla kohti vihreää taloutta.....	11
2. Työllisyys kestävässä yhteiskunnassa.....	13
Jatkuva oppiminen luo turvaa murrokseen.....	14
Enemmän aikaa, vähemmän roinaa – mielekkäämpi työelämä.....	15
3. Reilu muutos mahdollistaa hyvän arjen kaikkialla Suomessa.....	16
Tukea asumisen ja rakentamisen energiamurrokseen.....	17
Liikenteen ratkaisuissa huomioitava alueelliset tarpeet.....	18
Kestävä ruoantuotanto ja maatalous takaavat elämän perusedellytykset.....	19
4. Aktiivinen kansalaisuus reilussa ja ekologisessa yhteiskunnassa.....	21
Reilu muutos tehdään yhdessä ja se perustuu vahvaan demokratiaan.....	21
Tiede ja tutkimus reilun muutoksen tukena.....	22
Fossiilitaloudesta kohti kokonaisvaltaista hyvinvointia.....	23

Johdanto: Muutos on välttämätön

REILU MUUTOS VAATII MUUTOSTA KAIKKIALLA.

- Rakennamme ekologisen hyvinvointivaltion.
- Talouden rakenteiden on muututtava.
- Jatkuva oppiminen on muutoksen perusta.
- Kestävistä valinnoista on tehtävä helppoja kaikkialla.
- Kaikki mukaan päättämään reilusta muutoksesta!

Itsenäisen Suomen aikana suomalainen yhteiskunta on muuttunut. Suomalaisten elintaso ja koulutustaso ovat nousseet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat lisääntyneet. Maahamme on luotu sosiaaliturvajärjestelmä ja hyvinvointipalvelut, joita on viime vuosina romutettu. Ilmastopäästöt ja luonnonvarojen kulutus ovat kuitenkin kasvaneet ja luonnon monimuotoisuus heikentynyt. Suomalaisten kulutusperusteinen hiilijalanjälki ja luonnonvarojen kulutus asukasta kohden ovat maailman suurimpien joukossa. Toisaalta Suomessa on yhä köyhyyttä ja eriarvoisuutta, jotka rajoittavat ihmisten mahdollisuuksia hyvään elämään.

Hyvinvointimme on saatava ekologisesti kestävälle pohjalle, mikä vaatii päästöjen kääntämistä hyvin nopeaan laskuun. 2030-luvulla meidän pitää jo sitoa ilmakehästä enemmän hiiltä kuin sinne päästämme. Materiaalien globaali kulutus tulee leikata lähes puoleen nykyisestä. Tämä kaikki on tehtävä samalla kun suojelemme luonnon monimuotoisuutta ja huolehdimme eläinten hyvinvoinnista.

Ilmastokriisin ja luontokadon torjuminen on välttämätöntä ihmiskunnan tulevaisuuden turvaamiseksi. Epäreiluinta olisi antaa näiden kriisien edetä. Jo nyt kaikista köyhimmät ja haavoittuvimmassa asemassa olevat ihmiset kärsivät eniten, kun helleaallot, rankkasateet ja hirmumyrskyt murentavat heidän elämänsä edellytyksiä. Samalla pieni joukko ihmisiä rikastuu entisestään. Vauraus kasaantuu entistä harvemmalle.

Eriarvoisessa maailmassa osa ihmisistä kuluttaa liikaa samalla, kun toisilta puuttuvat elämän perusedellytykset. Ylikulutusta ja saastuttamista onkin suitsittava samalla, kun köyhyyttä torjutaan takaamalla jokaiselle edellytykset hyvään elämään. Siksi eriarvoisuuden vähentäminen on reilun muutoksen ytimessä.

Lähtötilanne on lupaava, mutta paljon työtä on vielä tehtävänä. Valtaosa maailman valtioista on sitoutunut päästövähennyksiin, mutta käytännön toimet ovat puutteellisia. Tämä pätee myös Suomeen: ilmastolaki sitouttaa meidät tavoittelemaan hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä, mutta tähän ei päästä ilman merkittäviä lisätoimia.

Reilua muutosta ei voi tehdä luontoa tuhoamalla. Aidosti reilua muutosta on se, että samalla kun vähennetään päästöjä, vahvistetaan myös luonnon monimuotoisuutta.

Valtioiden lisäksi toimia tarvitaan myös paikallisesti ja globaalisti. Siksi on hyvä, että niin EU kuin Suomen kaupungit ovat päättäneet torjua ilmastokriisiä suunnitelmallisesti ja määrätietoisesti. Myös kasvava joukko järjestöjä, ammattiliittoja ja yrityksiä on sitoutunut tekemään osansa ilmastokriisin ja luontokadon torjunnan saralla - samalla eriarvoisuutta torjuen. Lähtökohta on hyvä, mutta lisätoimia tarvitaan yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla.

Muutoksen on oltava reilu

Reilu muutos vähentää samaan aikaan ympäristöhaittoja, köyhyyttä ja epätasa-arvoa sekä edistää ihmisten hyvinvointia. Muutoksen on tapahduttava nopeasti, mutta samalla on pidettävä huolta siitä, että jokainen pysyy mukana. Se tarkoittaa politiikkaa, joka asettaa selkeät rajat saastuttamiselle, luontokadolle ja ylikulutukselle. Tavoitteena on varmistaa, että yhteiskunnan rakenteet mahdollistavat kestävät valinnat jokaiselle ja ohjaavat yritykset sopeuttamaan toimintansa ilmaston ja luonnon rajojen mukaiseksi. Kestävän vaihtoehdon tulee aina olla kannattavin vaihtoehto. Reilu muutos on järkevä, suunnitelmallinen ja oikeudenmukainen tapa vastata ilmasto- ja ympäristökriisiin.

Siirtymä kestäväään talouteen mullistaa työmarkkinoita ja näkyy meidän jokaisen arjessa. Muutos on tehtävä suunnitelmallisesti varmistaen, että kaikki pysyvät mukana. Näin ilmastokriisiä ja luontokatoa torjutaan samalla eriarvoisuuden ja osattomuuden kanssa.

Sääntelyn, verotuksen ja julkisten investointien on ohjattava johdonmukaisesti oikeaan suuntaan. Kestävän valinnan tulee olla se helpoin ja edullisin valinta. Ihmisillä on oltava todellinen mahdollisuus elää kestävästi esimerkiksi taloudellisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta.

Siirtymä kestäväään yhteiskuntaan ei tarkoita kurjistumista, vaan parantaa ihmisten ja ympäristön hyvinvointia. Muutoksen myötä on mahdollista keskittyä aineellisen kuluttamisen sijaan esimerkiksi yhteisöllisyyden, sivistyksen ja kulttuurin rakentamiseen.

Puhtaat ratkaisut tuovat uusia työpaikkoja ja vientiä. Globaalit puhtaan teknologian markkinat ovatkin valtava mahdollisuus, johon Suomen tulee rohkeasti tarttua. Toimimalla edelläkävijöinä tuemme oman hyvinvointimme lisäksi globaalia siirtymää kestäväään talouteen.

Reilu muutos tehdään yhdessä, sillä vaadittava käänne on liian suuri vain yhden tahon hoidettavaksi. Siksi tämä ohjelma esittää käytännön toimia paitsi valtion myös kuntien, EU:n, kolmannen sektorin ja yritysten ilmasto- ja luontotyön vauhdittamiseksi. Ratkaisuja löytyy - nyt on toiminnan aika. Mukaan tarvitaan kaikki tahot työntekijöistä ja työnantajista valtioon ja kuntiin, tutkijoista kansalaisjärjestöihin. Reilu muutos ei ole yhden hallituskauden projekti, vaan sitä tulee jatkaa ja suunnitelmia uusia säännöllisin väliajoin.

Tämä ohjelma linjaa vihreiden reilun muutoksen suuntaviivoja. Se kuvaa meidän ratkaisujamme reilun muutoksen haasteeseen - siihen, miten tarvittavat muutokset

tehdään sosiaalisesti oikeudenmukaisesti. Monia näistä ratkaisuksista on käsitelty laajemmin ja tarkemmin Vihreiden teemakohtaisissa ohjelmissa sekä puolueen poliittisessa ohjelmassa.

1. Tulevaisuudenkestävä talous

Nykyinen talousmalli ja sääntely-ympäristö kasvattavat ympäristöhaittoja ja luonnonvarojen kulutusta. Päätöksenteko ei anna arvoa kauempana tulevaisuudessa oleville hyödyille, eikä ota riittävästi huomioon kauempana tulevaisuudessa olevia kustannuksia.

Reilu muutos edellyttää talouspolitiikan rakenteiden uudistamista. Julkisen talouden sopeuttaminen ei saa tarkoittaa sitä, ettei ilmastokriisin tai luontokadon torjumiseksi tehdä tarvittavia toimia. Kaikkein tuhoisinta velkaa on ilmastonmuutoksen eteneminen tai luonnon köyhtyminen, sillä se heikentää elämän edellytyksiä ennennäkemättömällä tavalla. Talouden rakenteita on pystyttävä uudistamaan niin, että vihreän siirtymän kannalta tarvittavat investoinnit tehdään. Ympäristön reunaehdot on nostettava talouden reunaehtojen rinnalle niin eduskunnan kuin kuntien päätöksenteossa. Talouden on toimittava ihmisten ja planeetan hyväksi, ei niiden kustannuksella. Reilu muutos edellyttää myös feminististä talouspolitiikkaa, eli ihmisten hyvinvoinnin, tasa-arvon ja ekologisen kestävyys-tunnistamista talouden perustana, ei kulueränä. Taloutta on johdettava mittareilla, jotka kuvaavat ihmisten, yhteisöjen ja luonnon hyvinvointia, ei pelkästään talouskasvua.

Ilmastokriisin ja luontokadon hillitsemisen kustannukset kasvavat sitä suuremmaksi mitä kauemmas päästövähennyksiä lykätään. Kestävään talouteen siirtyminen vaatii aktiivista julkista hallintoa ja markkinoiden sääntelyä. Pelkästään markkinalähtöiset ratkaisut ja yksittäisten kuluttajien valinnat eivät riitä tarpeeksi nopeiden päästövähennysten aikaansaamiseksi.

Päästöjen ja liikkakulutuksen aiheuttamille haitoille on asetettava riittävän korkea hinta, ja saastuttaja maksaa -periaatteen tulee ohjata päätöksentekoa. Kaikista haitallisimmat toimintatavat tulee kieltää kokonaan. Asetettujen rajojen puitteissa markkinat auttavat löytämään tehokkaimmat toimintatavat.

Tavoitteeksi hyvinvointi ilman ympäristöhaittoja

Reilu muutos tavoittelee hyvinvointia planeetan rajoissa: tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen samalla, kun ympäristöhaittoja vähennetään. Se vaatii uudenlaisia yhteiskunnallisia tavoitteita ja ennen kaikkea monimuotoisempaa kestävä talouden ja hyvinvoinnin mittaamista.

Bruttokansantuotteen mukana kasvavat tyypillisesti myös ilmastopäästöt ja luonnonvarojen kulutus samalla, kun talous on kasvanut. Kun otetaan huomioon tuontituotteiden käytön kasvu ja kulutuksen vaikutukset maailmalla, eivät päästövähennykset kuitenkaan ole riittäviä. Myös luonnonvarojen käytön rajaaminen kestäväälle tasolle tulee olemaan valtava haaste. Jotta hyvinvointi voidaan turvata huolimatta siitä, onnistuuko talouskasvun ja ympäristöhaittojen irtikytkentä, pitää talousjärjestelmän kasvuriippuvuutta purkaa.

Kestävän talouden tavoitteena on lopettaa ylikulutus ja turvata hyvinvointivaltion tulevaisuus ympäristön kantokyvyn rajoissa. Feministisellä talouspolitiikalla pidämme huolta kaikista, vahvistamme demokratiaa ja ehkäisemme eriarvoisuutta. Ensisijaista ei ole bruttokansantuotteella mitattava taloudellinen kasvu, vaan se, että taloudellinen toiminta mahdollistaa päästövähennykset, elvyttää ekosysteemejä ja jakaa hyvinvointia oikeudenmukaisella tavalla.

Talouden ja yhteiskunnan menestystä tulee mitata laajasti muillakin kuin taloudellisilla mittareilla. Rahatalouden ulkopuolella tuotetun hyvinvoinnin ja ekosysteemipalveluiden arvo tulee tunnistaa nykyistä paremmin. Esimerkiksi yksityishenkilöiden välinen käytetyn tavaran kauppa on kestävämpää kuin uuden ostaminen ja vapaaehtoisuuteen perustuvat kaikille avoimet digitaaliset sisällöt lisäävät hyvinvointia siinä missä maksullisetkin.

Toimenpiteet:

- Tehdään Suomesta hiilineutraali viimeistään 2035 mennessä, minkä jälkeen tavoitteena on hiilinegatiivisuus ja jatkuvasti kasvavat hiilinielut.
- Säädetään ilmastolain kaltainen vahva luontolaki, joka tähtää luontokadon pysäyttämiseen ja luonnon tilan parantamiseen.
- Sisällytetään materiaalien kiertotaloustavoitteet osaksi ilmastopolitiikkaa.
- Asetetaan tavoitteeksi laskea neitseellisten luonnonvarojen kulutus kestäväälle tasolle.
- Varmistetaan, että ihmisten hyvinvoinnista ja luonnosta huolehtiminen on kaiken päätöksenteon ytimessä. Tämä vaatii kokonaisvaltaista uudistusta politiikan tekemisen käytäntöihin, esimerkiksi merkittävää panostusta vaikutusarviointien laajempaan ja monipuolisempaan käyttöön.
- Arvioidaan säännönmukaisesti uuden lainsäädännön vaikutukset ilmastolle, ympäristölle, eri alueille, eri sukupuolille, yhdenvertaisuudelle, lapsille, tuloeroille, työllisyydelle, yrityksille ja ihmisoikeuksille.
- Investoidaan ilmasto- ja luontodataa hyödyntävään makrotalousmallinnukseen ja sen edellyttämiin tietojärjestelmiin.
- Varmistetaan, että uusi lainsäädäntö tai muu sääntely ei johda ilmastopäästöjen tai ympäristöhaittojen kasvuun. Sääntelyn ei tule hidastaa välttämättömiä ilmastotoimia vaan pikemminkin vauhdittaa niitä.
- Ei käytetä BKT:ta ensisijaisena yhteiskunnallisen kehityksen mittarina vaan yhtenä mittarina osana laajempaa kestävä kehityksen indikaattoreiden joukkoa. Tällaisia ovat esimerkiksi aidon kehityksen mittari (GPI) ja kestävä taloudellisen hyvinvoinnin indeksi (ISEW).

- Mitataan myös nykyisellään BKT:ssa näkymättömän hyvinvointia tuottavan toiminnan arvoa.

Ympäristöhaitoille tuntuva hinta

Päästöille ja muille ympäristöhaitoille asetettava hinta on tehokkaimpia tapoja ohjata yksilöt ja yritykset vähentämään päästöjään ja ympäristövaikutuksiaan. On myös reilua, että päästöjen tai ympäristöhaittojen aiheuttaja on niistä myös vastuussa ja maksaa aiheuttamastaan haitasta. On kuitenkin varmistettava, että tämä ei johda kohtuuttomiin tai epäreiluihin tilanteisiin.

Päästökauppa on auttanut vähentämään ilmastopäästöjä EU:ssa. Järjestelmä kuitenkin kattaa vain osan päästöistä eikä palkitse esimerkiksi metsien ja maaperän hiilensidonnasta.

Päästöille voidaan asettaa hinta myös verotuksen kautta. Suomessa peritään hiilidioksidiveroa esimerkiksi energiantuotannon ja liikenteen polttoaineista.

Mikä tahansa hintamekanismi onkin käytössä, lyhyellä aikavälillä hinnannousun maksavat usein lopulta tavalliset kansalaiset esimerkiksi kaupassa käydessään tai autoa ajaessaan. Kun esimerkiksi polttoaineveroja nostetaan, nousevat myös monen elinkustannukset. Toisaalta kustannusten nousu kannustaa yrityksiä etsimään uudenlaisia ratkaisuja, jotka todennäköisesti laskevat kuluttajien maksamia hintoja pidemmällä aikavälillä. Näin on käynyt esimerkiksi uusiutuvan energian korvatussa fossiilisten polttoaineiden käyttöä sähköntuotannossa.

Kustannusten nousu ei ole syy jättää päästövähennyksiä tekemättä. Sen sijaan tulee pohtia, miten ilmasto- ja ympäristötoimien vaikutukset kohdistuisivat reilusti. Kustannusten nousua voidaan kompensoida veronalennuksin, tulonsiirroilla tai niin sanotulla hiiliosingolla. Hiiliosinko on tapa kompensoida päästöverojen korotuksia jakamalla verotuotot tasasuuruksena kuukausittaisena summana takaisin kansalaisille. Fossiilisia polttoaineita tai niillä tuotettuja tuotteita enemmän kuluttavat maksavat enemmän, vähemmän ja kestävämminkin kuluttavat taas hyötyvät enemmän. Ennen kaikkea on tärkeää, että talouspolitiikka kannustaa varsinkin suurimpia yrityksiä uudistamaan toimintatapojaan kestäviksi.

Toimenpiteet:

- Huolehditaan päästökaupan toimivuudesta niin, että hiilen hinta pysyy riittävän korkealla, mutta vakaalla tasolla. Vähennetään päästöoikeuksien määrää markkinoilla nykyistä nopeammin ja luovutaan päästöoikeuksien ilmaisjaosta raskaalle teollisuudelle.
- Minimoidaan hiilivuodon riski asettamalla hiilirajamekanismin kautta riittävä hintalappu kaikille tuontituotteille, joiden päästöjä ei ole lähdemaassa hinnoiteltu yhtä tiukasti kuin EU:ssa tuotettujen tuotteiden.

- Kannustetaan ilmastodiplomatian ja kauppapolitiikan keinoin EU:n kumppaneita ottamaan käyttöön päästökaupan ja hiilen hinnoittelun mekanismeja.
- Laajennetaan päästökauppaa ja hiilen verotusta kattamaan kaikki päästölähteet. Luodaan järjestelmä sille, että hiilensidonnasta saa riittävän kompensaation.
- Säädetään ja kiristetään luonnonvarojen kestäväntä käyttöä hillitseviä erillisiä veroja. Esimerkkinä tästä on kaivosvero, jota tulee kiristää huomattavasti.
- Korotetaan olemassa olevia hiiliveroja, kuten lämmityksen ja liikenteen polttoaineiden hiilidioksidiveroja. Kannustetaan kotitalouksien ja yritysten siirtymistä kestäviin ja vähäpäästöisiin energiamuotoihin esimerkiksi öljylämmityksestä luopumisen tuella.
- Luovutaan fossiilisten polttoaineiden käyttöön kannustavista yritystuista ja verotuista ja ohjataan varat ilmastonmuutoksen torjumista edistäviin toimiin ja reiluun muutokseen.
- Otetaan Suomessa käyttöön hiiliosinko päästöverojen kohdistumisen tasaamiseksi esimerkiksi osana perustuloa.
- Edistetään kansainvälisissä neuvotteluissa globaalin hiilen hinnoittelun ja hiiliosingon kehittämistä. Tuetaan EU:n päästökaupan tasoa vastaavan hiilen hinnoittelun omaksuvia maita vastaavan hiilirajamekanismin käyttöönotossa.

Turvataan hyvinvointivaltion rahoitus vihreällä verouudistuksella

Verotuksen avulla voimme ohjata yrityksiä ja kuluttajia kestävämpään toimintaan. Varmistetaan muutoksen reiluus ja oikeudenmukaisuus pitämällä huolta universaalin hyvinvointivaltion rahoituksesta vakaan veropohjan avulla.

Verotuksen painopistettä tulee siirtää työn verotuksesta päästöjen, luonnonvarojen kulutuksen ja omistamisen verotukseen. Vaikka verotuksella on tärkeä ohjaava rooli päästöjen vähentämisessä, verotuksen tärkeimpiä tehtäviä on tulevaisuudessakin yhteisten julkisten palvelujen rahoittaminen. Päästö- ja ympäristöveroista saatava verokertymä on altis mittaville vaihteluille, kun päästövähennyksiä toteutetaan eri sektoreilla kiihtyvään tahtiin. Siksi hyvinvointivaltion rahoitus pohjaa ei voi rakentaa vain ympäristöverojen varaan. Tarvitaan muun veropohjan tiivistämistä sekä talouden uudistamista, jotta pystymme jatkossakin rahoittamaan hyvinvointivaltion palvelut ja erityisesti ikääntyvän väestön hoivatarpeet.

Samalla verotuksen progressiivisuutta on lisättävä, koska oikeudenmukainen verotus kaventaa eriarvoisuutta. Työn verotusta tulee keventää nimenomaan pienituloisilta. Heille, jotka eivät nytkään maksa valtion ansiotuloveroa, ei voida kompensoida ympäristöverojen vaikutusta kulutukseen vain verovähennyksin. Perustulolla ja muilla sosiaaliturvaa uudistavilla ratkaisuilla on siten myös keskeinen rooli verosiirtymän oikeudenmukaisuuden varmistamisessa.

Teknologisen kehityksen ja automaation lisääntymisen myötä pääomatulojen rooli suhteessa ansiotuloihin saattaa kasvaa ympäri maailmaa. Kaikkein rikkaimpien suomalaisten tuloista suurin osa koostuu pääomatuloista, joita verotetaan palkkatuloja

kevyemmin ja vähemmän progressiivisesti. Pääomien verotusta tulee kiristää ja muuttaa progressiivisemmaksi.

Korkeamman verotuksen pelotellaan johtavan pääomien pakoon Suomesta. Jotta verotus olisi tehokasta ja oikeudenmukaista myös maailmanlaajuisesti, Suomen ja EU:n on puututtava veroparatiiseihin, aggressiiviseen verosuunnitteluun ja maiden väliseen verokilpailuun. Tämä vaatii esimerkiksi omistusten ja tulojen läpinäkyvyyttä sekä laajempaa viranomaisten tiedonvaihtoa.

Toimenpiteet:

- Siirretään verotuksen painopistettä ansiotulojen verotuksesta ympäristöhaittojen verotukseen. Puretaan ympäristölle haitallisia verotukia ja kasvatetaan haittaverojen määrää.
- Kevennetään työn efektiivistä verotusta pienituloisilta, korotetaan perusturvaa ja otetaan käyttöön perustulo.
- Uudistetaan pääomatuloverotusta progressiivisemmaksi.
- Pidetään yhteisövero vähintään 20 % tasolla ja korotetaan sitä kansainvälisen kilpailutilanteen niin salliessa.
- Siirretään kiinteistöverotuksen painopistettä tonttimaan arvon verottamiseen. Mahdollistetaan kunnille ja kaupungeille korkeampien kiinteistöverojen kerääminen.
- Säädetään suurille omaisuuksille varallisuusvero. Kiristetään suurten perintöjen verotusta.
- Ehkäistään verokilpailua kansainvälisillä sopimuksilla. Otetaan käyttöön globaalit vähimmäistasot niille veromuodoille, jotka ovat erityisen alttiita verokilpailulle.
- Puututaan veronkiertoon ja aggressiiviseen verosuunnitteluun niin kansallisilla kuin kansainvälisillä toimilla. Tarkennetaan yrityksiin ja pääomiin kohdistuvaa verolainsäädäntöä niin, että verovälttelyn mahdollisuuksia torjutaan. Kehitetään maiden välistä verotietojen vaihtoa entisestään.
- Mahdollistetaan yritysten veronmaksun läpinäkyvyyden nykyistä laajempi käyttäminen kriteerinä julkisen sektorin kilpailutuksissa ja hankinnoissa.

Yritykset kilpailemaan kestävydessä

Yrityksillä on merkittävä rooli kestäväen talouden rakentamisessa ja päästöttömän, resurssiviisaan tuotannon kehittämisessä. Reilussa yhteiskunnassa yritykset toimivat ja kilpailevat keskenään oikeudenmukaisella ja kestäväällä pohjalla: taloudellisesti menestyvä yritys on myös vastuullinen yritys. Tämä edellyttää poliittista ja lainsäädännöllistä ohjausta. Yritysten näkökulmasta vakaa ja ennakoitava sääntely- ja investointiympäristö on erityisen tärkeää, jotta yritykset uskaltavat investoida puhtaisiin ratkaisuihin.

Yritystoiminnan sääntelyllä tähdätään siihen, että vastuuttomasti toimivat yritykset eivät saa kilpailuetua. Yritysvastuuta edellyttävällä sääntelyllä varmistetaan, ettei tuotteita valmisteta ympäristön ja ihmisoikeuksien kustannuksella. Sääntelyn tulee suosia

vastuullisesti tuotettuja tuotteita, jotka ovat myös pitkäikäisiä ja korjattavia. Vastaavasti yrityksille maksettavat tuet on ohjattava tehokkaaseen ja reilua muutosta tukevaan tulevaisuustyöhön.

Kestävästi tuotettujen palvelujen ja tuotteiden tulee olla helposti ja vaivattomasti kuluttajien saatavilla. Markkinoinnin tulee pohjautua todenmukaiseen tietoon tuotteiden ja palvelujen tuotantotavasta, -paikasta ja ekologisesta jalanjäljestä. Tuotemerkintöjä tulee edelleen kehittää, jotta kuluttajalla on aito mahdollisuus valita eettisiä ja kestäviä tuotteita.

Yrityksemme toimivat globaalissa kilpailussa. Haittaverojen ja sanktioiden tulee, aina kun mahdollista, kohdistua haitalliseen tuotantoon ja yritystoimintaan niin kotimaassa kuin ulkomailla.

Tulevaisuuden reilu yhteiskunta tarvitsee uusia yrittäjiä ja työnantajia. Yrittämisen esteitä tulee purkaa ja panostaa yrittäjäkoulutukseen. Kilpailupolitiikkaa on tehostettava yritysten reilun kilpailun varmistamiseksi.

Toimenpiteet:

- Karsitaan tehottomia ja ympäristölle haitallisia yritystukia, kuten turpeen ja fossiilisten polttoaineiden verotuet.
- Nopeutetaan ilmastonnovaatioiden käyttöönottoa kasvattamalla tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta. Ilmastonnovaatorahoituksessa painotetaan soveltavaa tutkimusta ja kaupallisten innovaatioiden kehittämistä sekä innovaatioiden pilotointia ja skaalausta.
- Kehitetään tuotemerkintöjä ja mainonnan lainsäädäntöä. Kehitetään sääntelyä niin, että kaikki markkinoilla tarjolla olevat tuotteet ovat kestävästi ja reilusti valmistettuja.
- Siirrytään kestävään kiertotalousyhteiskuntaan ja luodaan sitä kautta uusia työpaikkoja esimerkiksi korjaus- ja vuokrauspalveluihin. Laajennetaan ja kiristetään "right to repair"-sääntelyä, joka vaatii laitteiden olevan korjattavissa. Kehitetään suotuisaa sääntelyä ja infrastruktuuria muovin, tekstiilien, elektroniikkaromun ja rakennusmateriaalien kierrätykselle.
- Vahvistetaan EU:n yritys vastuudirektiiviä, joka velvoittaa yritykset noudattamaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä toiminnan vähimmäiskriteereitä. Ulotetaan yritys vastuudirektiivi koskemaan useampia yrityksiä laskemalla yrityksen työntekijämäärään liittyvää rajaa. Kiinnitetään erityistä huomiota ihmisoikeuksien ja ympäristö- ja eläinsuojeluvastuun toteutumiseen pitkissä arvoketjuissa. Täydennetään direktiiviä tarkemmalla ja tiukemmalla kansallisella yritys vastuulailla.
- Toimitaan aktiivisesti kansainvälisen kaupan foorumeilla globaalien ihmisoikeuksien, luonnonvarojen käyttöä ja päästöjä koskevien standardien voimaan saattamiseksi ja niiden täytäntöönpanon toteuttamiseksi.
- Luodaan lainsäädäntökehys yhteiskunnallisille yrityksille hyödyntäen Yhteiskunnallinen yritys -merkin kriteereitä ja Euroopan komission määritelmää.

Lisätään yhteiskunnallisen yrittämisen tunnettuutta ja luodaan verokannusteita yhteiskunnallisille yrityksille.

Kiritetään vihreitä investointeja ja hankintoja

Ilmaston ja elonkirjon kriiseihin vastaaminen vaatii merkittäviä investointeja sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Maailmassa on enemmän varallisuutta kuin koskaan aiemmin. Pääomat keskittyvät kuitenkin harvojen käsiin ja yksityiseen omistukseen. Samalla kunnat ja valtiot lykkäävät kipeästi tarvittavia investointeja puhtaaseen energiaan, julkiseen liikenteeseen ja rakennuskannan energiatehokkuuteen.

Ilmastoinvestointeja ei ole varaa lykätä sen vuoksi, että markkinoilla oleva raha ei tällä hetkellä ohjaudu niihin riittävän tehokkaasti. Valtion on kannattavaa ottaa velkaa tehokkaasti päästöjä vähentäviin investointeihin, koska ilmastokriisin vaikutukset aiheuttavat toteutuessaan valtavia riskejä ja kustannuksia.

On tärkeää edistää raideliikenteen kehittämisen kaltaisia infrastruktuurihankkeita, jotka parantavat pitkällä tähtäimellä talouden tuottavuutta ja vähentävät ympäristöpäästöjä. Valtion ja kuntien tulee olla etulinjassa vauhdittamassa uuden hajautetun ja uusiutuvan energiajärjestelmän rakentamista.

EU:n vakaus- ja kasvusopimus rajoittaa valtioiden velanottoa. Tuottavuutta ja talouden suuria rakennemuutoksia edistävät investoinnit on kuitenkin suljettu vakaus- ja kasvusopimuksen rajoitteiden ulkopuolelle. Näin on syytä toimia myös päästövähennyksiä tehokkaasti edistävien investointien kohdalla. Puolueiden sitoutumista hiilineutraaliustavoitteeseen tulee vahvistaa ottamalla käyttöön kansallinen hiilijarrusopimus.

Valtion talouspolitiikassa tulee olla valtiontalouden kestävyys lisäksi kysymys myös ympäristöllisestä kestävyydestä. Ilmastokriisin ja luontokadon torjunta on myös kustannustehokkainta toteuttaa mahdollisimman varhain.

Budjettirajoitukset ovat osaltaan ruokkineet julkista sektoria käyttämään tehottomia työkaluja, joilla pyritään päästövähennysten edistämiseen pistemäisillä ja mittaluokaltaan riittämättömillä toimenpiteillä. Esimerkiksi suuri osa suorista yritystuista on tehottomia: ne tulevat kalliiksi, mutta niiden vaikutukset jäävät pieniksi.

Yritykset tarvitsevat poliittisia päätöksiä ja sitoumuksia investointien suuntaamiseksi. Toimintaympäristön on oltava mahdollisimman ennustettava ja vahvoihin ilmastotoimiin on voitava luottaa. Siirtymän tueksi tarvitaan säädöksiä, joilla tuetaan vihreitä investointeja niin julkisten panostusten kuin yksityisen sektorin osalta. Julkisilla investoinneilla ja hankinnoilla on merkittävä rooli kestävässä siirtymässä ja hankinnoilla voidaan tukea myös kestäviä innovaatioita.

Toimenpiteet:

- Varmistetaan kestävyys valtion omistajaohjauksessa. Velvoitetaan kaikki valtionyhtiöt laatimaan suunnitelma kansallisiin ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi ja negatiivisten luontovaikutusten vähentämiseksi.
- Varmistetaan, ettei velkajarru rajoita ilmaston ja luonnon kannalta tarpeellisia investointeja.
- Irrotetaan julkiset sijoitusvarat, esimerkiksi Valtion Eläkerahaston ja Kevan sijoitukset fossiilitaloudesta ja suunnataan ne ilmastokestäviin kohteisiin.
- Kehitetään kestävä kehityksen budjetointia ja ilmastobudjetointia. Valmistellaan valtion ja kuntien talousarviot Pariisin ilmastositoumuksen ja YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030- ja Kunming-Montrealin luonnonsuojelusopimuksen tavoitteiden mukaisiksi.
- Tehdään ympäristöhaitat näkyväksi kaikessa päätöksenteossa. Lisätään talousarvioiden ja lainsäädännön ilmastovaikutusten arviointia sekä kasvihuonekaasupäästöjen kunta- ja aluetasosta seuranta.
- Velvoitetaan kohtuullisen kestävyys ja vastuullisuuden kriteerien käyttöön julkisissa hankinnoissa. Luodaan tätä varten helposti käyttöön otettavat vastuullisuusstandardit ja kannustetaan myös näitä minimivaatimuksia tiukempien vaatimusten käyttöön.
- Tuetaan tulevaisuuden kestäviä investointeja laskemalla niiden korkotuottovaatimus mahdollisimman alhaiseksi. Ilmastopolitiikan kustannustehokkuutta tulee arvioida sukupolvien yli ulottuvalla alhaisella korolla kuten esimerkiksi terveydenhuollon arvioinnissa toimitaan.
- Muutetaan EU-maiden kansallisia budjetteja koskevia sääntöjä, kuten kasvu- ja vakaussopimusta siten, että ne mahdollistavat riittävät kansalliset investoinnit kestäväan talouteen.
- Varmistetaan, että julkisissa hankinnoissa voidaan nykyistä paremmin ottaa huomioon puhtaita ratkaisuja tarjoavia yritykset.

EU-politiikalla kohti vihreää taloutta

EU:lla on käytössään lukuisia keinoja tukea jäsenmaiden siirtymää kestäväan talouteen. Kaikilla EU-mailla on sama tavoite vähentää päästöjä ja parantaa ympäristön tilaa, ja yhteistyössä tavoitteet saavutetaan tehokkaammin.

EU-tasolla tarvitaan aiemman Euroopan vihreän kehityksen ohjelman jatkoksi uusi vihreän kehityksen ohjelma: entistä kokonaisvaltaisempi ekologisen jälleenrakennuksen ohjelma, jolla talous sovitetaan ympäristön kantokykyyn ja samalla edistetään sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Näin leikataan päästöjä samalla, kun luodaan työpaikkoja ja parannetaan elämänlaatua. Von der Leyenin ensimmäisen komission arvion mukaan nykyiset tähtäävät ilmastotavoitteet vaativat 260 miljardin euron vuosittaiset lisäinvestoinnit, eli noin 1,4 % unionin bruttokansantuotteesta. Investointeja pitää siis lisätä valtavasti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Samalla unionin asukkaiden keskinäisen solidaarisuuden nimissä on kehitettävä eurooppalaista sosiaalipolitiikkaa.

Jos emme itse tee kunnianhimoista ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa, ei ole reilua odottaa sitä muiltakaan mailta. EU:n tulee näyttää mallia reilun muutoksen toteuttamisessa. Poliittikkamme keskiössä on torjua ilmastokriisiä sosiaalisesti ja globaalisti kestävästi, ja tunnistaa planetaaristen kriisien sukupuolittuneet vaikutukset.

Maiden rajat ylittävän solidaarisuuden tulee olla osa reilua muutosta. Maita ja ihmisiä on suojeltava ilmaston kuumenemiselta ja tuettava kestävään yhteiskuntaan siirtymisessä. Ilmastopakolaisuus lisää vääjäämättä muuttopainetta Eurooppaan. Ratkaisut tähän löydetään parhaiten EU-maiden yhteistyöllä.

Toimenpiteet:

- Varmistetaan vähimmäistoimeentulodirektiivin toteutuminen, jolloin sääntely takaa riittävän ja toimivan vähimmäistason toimeentulotuen EU-maissa asuville. Selvitetään EU:n laajuisen perustulon käyttöönottoa.
- Päivitetään EU:n ilmastolaki ja asetetaan tavoitteeksi olla maailman ensimmäinen hiilineutraali maanosa vuoteen 2040 mennessä. Lisäksi lakiin on kirjattava ns. do no harm -periaate, joka suitsii ilmastoa haittaavia toimia.
- Varmistetaan EU-politiikassa yrityksille reilu pelikenttä, jossa kestävästä toiminnasta palkitaan ja saastuttamisesta rangaistaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi luopumista fossiilisten polttoaineiden tuista ja päästöoikeuksien jakamisesta ilmaiseksi raskaalle teollisuudelle.
- Laajennetaan ja kiristetään hiilirajamekanismia, jotta välineellä pystytään takaamaan kestävä eurooppalaisen tuotannon kilpailukyky ja vauhdittamaan globaalia muutosta kestävämmien toimintamallien poistamiseksi.
- Uudistetaan EU:n rahoitusjärjestelmä tukemaan reilua siirtymää. Suunnataan EU:n budjettivaroja ja Euroopan investointipankin varoja ilmastomuutoksen ja ympäristöhaittojen torjumiseen sosiaalisesti kestävällä tavalla. Uudistetaan EU rahastoja ja maataloustukia siten, että ne ohjaavat ilmasto- ja ympäristökestävään toimintaan.
- Investoidaan vesien suojeluun ja vesien tilaa parantaviin toimiin, sekä tuetaan EU-tasolla vesiresilienssiä parantavia toimia.
- Varmistetaan, että EU:n oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varat kohdennetaan tarkoituksenmukaisesti toimiin, joilla on positiivisin vaikutus reiluun siirtymään ja hankalasti toteutettaviin päästövähennyksiin.
- Vahvistetaan EU:n kestävä rahoituksen luokittelua, jotta saadaan ohjattua yksityisiä rahavirtoja kestäviin kohteisiin. Sovelletaan mahdollisuuksien mukaan luokittelua myös julkisen rahoituksen myöntöperusteissa.
- Nostetaan Suomen kehitysyhteistyön rahoitus yhteen prosenttiin BKTL:sta ja suunnataan varat erityisesti ilmastorahoitukseen sekä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten tilanteen parantamiseen. Varmistetaan, että tasa-arvo on merkittävänä tavoitteena kaikissa uusissa kehitysyhteistyöhankkeissa Suomessa ja EU:ssa.
- Uudistetaan EU:n ja YK:n pakolaisuuskriteerejä niin, että ilmastomuutoksen aiheuttamat vakavat kriisit huomioidaan kriteereissä.

2. Työllisyys kestävässä yhteiskunnassa

Työllisyys- ja elinkeinopolitiikka on olennainen osa hiilineutraalin Suomen tavoittelua. Päästövähennykset ja luonnonvarojen käytön vähentäminen muuttavat tuotantoa ja työmarkkinoita, kun uusia ammatteja ja elinkeinoaloja syntyy ja toisilla toiminta vähenee tai loppuu. Vihreät haluavat varmistaa, ettei kukaan jää ilmastotoimien vuoksi muuttuvilla työmarkkinoilla tyhjän päälle. Kestävän kehityksen periaatteet tukevat yrittäjyyttä ja työllisyyttä myös tulevaisuudessa.

Tutkimusten mukaan kunnianhimoisilla ympäristö- ja ilmastotoimilla synnytetään enemmän työpaikkoja kuin menetetään. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n mukaan ilmastonmuutoksen rajoittaminen kahteen asteeseen voi suoraan synnyttää 24 miljoonaa uutta vihreän talouden työpaikkaa. Samalla esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden tuotannosta poistuu vain kuusi miljoonaa työpaikkaa. Reilun muutoksen kannalta olennaista on, että poistuvien töiden tekijöille on hyvissä ajoin tarjolla joustavaa muunto- ja uudelleenkoulutusta, jotta siirtyminen uusiin työtehtäviin tapahtuu ilman katkoksia työuralla.

Vaikka ilmasto- ja ympäristöpolitiikan seurauksena syntyy kokonaisuudessaan enemmän työpaikkoja kuin poistuu, ovat vaikutukset joillakin aloilla ja paikkakunnilla suuret. Poistuvien ja uusien työpaikkojen vaatima osaaminen eivät välttämättä kohtaa.

Erilaiset muutosturvan muodot ja joustavat mahdollisuudet uudelleen- ja muutokoulutukseen ovat avainasemassa, jotta ihmisten osaaminen vastaa muutoksen aiheuttamiin osaamistarpeisiin. Kunnianhimoiset ilmasto- ja ympäristötoimet ovat välttämättömiä, mutta samalla on huolehdittava alueiden elinvoimasta ja työllisyydestä. Tämä vaatii aktiivista otetta niin julkiselta sektorilta, työmarkkinatoimijoilta kuin yrityksiltä, jotta ympäristö-, työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspolitiikka saadaan pelaamaan yhteen.

Toimenpiteet:

- Tunnistetaan ne elinkeinot ja alueet, joiden tulevaisuuden näkymiin ympäristö- ja ilmastopolitiikka sekä parempi eläinpolitiikka vaikuttaa. Ennakoidaan tulevaa osaamistarvetta ja ohjataan koulutustarjontaa vastaamaan näihin tarpeisiin.
- Luodaan malli paikallisille reilun siirtymän sopimuksille, jossa työntekijät, työnantajat, valtio, kunta ja muut toimijat yhdessä sopivat, miten siirtymä ekologisesti kestäviin työpaikkoihin voidaan toteuttaa hallitusti ja reilusti.
- Edistetään työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, jotta ilmastokriisin ja luontokadon vaikutuksiin voidaan parhaiten varautua työpaikoilla.
- Helpotetaan muunto-, rekrytointi- ja muihin jatko- ja täydennyskoulutuksiin pääsyä, ja korostetaan niiden roolia työhallinnon keinovalikoimassa.
- Mahdollistetaan vammaisten ihmisten, eri tavoin osatyökykyisten ja nuorten kouluttautuminen ja työllistyminen muuttuvilla työmarkkinoilla.
- Rahoitetaan koulutusohjelmia ja muita reilun siirtymän mekanismeja suunnitelmallisesti sekä kansallisesti että EU:n laajuisesti.

- Selvitetään mahdollisuus perustaa alue- tai alakohtaisia reilun siirtymän rahastoja, joista rahoitetaan uudelleen koulutusta ja työllistymistä sekä alueen elinvoimaa ja kestäviä elinkeinoja edistäviä hankkeita. Rahastoon osallistuisivat esimerkiksi kunnat, kaupungit ja työnantajat.
- Edistetään työvoiman liikkuvuutta esimerkiksi kehittämällä liikkuvuusavustusta.

Jatkuva oppiminen luo turvaa murrokseen

Koulutuksen merkitys korostuu, kun työpaikkoja siirtyy talouden rakennemuutoksessa uusille kestäville aloille. Tämä on osa pidempää yhteiskunnallista kehitystä, jonka myötä pelkällä peruskoulupohjalla työllistyminen on käynyt hyvin vaikeaksi. Siksi tavoitteeksi on syytä ottaa koulutustason nosto niin, että jokaisella Suomessa vakituisesti asuvalla on vähintään toisen asteen tutkinto. Näin taataan jokaiselle edellytykset pysyä mukana paitsi työelämässä myös yhteiskunnan kehityksessä laajemmin tarkasteltuna.

Uudelleen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja jatkuvan oppimisen tukemisen avulla varmistetaan, että kaikki pysyvät mukana siirtymässä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Siksi reilua muutosta tukevasta jatkuvasta oppimisesta on tehtävä yksi toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen perustehtävistä.

Nykyisin niin koulutuksen rahoitusmallit kuin rakenteet painottavat voimakkaasti tutkintoja jatkuvan oppimisen kustannuksella. Kun jatkuvaa oppimista ei rahoiteta riittävästi, erityyppiset kurssimaksut ja muut kustannukset voivat nousta oppijalle kynnyskysymykseksi osaamisen täydentämisessä.

Oppilaitoksille on taattava riittävä rahoitus jatkuvan oppimisen tarjonnan laajentamiseen ja kehittämiseen ns. alustamalla kautta. Koulutuksen alustamalla jokaisesta opintosuoritteesta palkitaan, jolloin muutakin kuin tutkintoon johtavaa koulutusta kannattaa järjestää eikä koulutuksen kuluja tarvitse pyrkiä kattamaan opiskelijalle kohdistuvilla maksuilla. Samalla kannustetaan oppilaitoksia tarjoamaan koulutusta laajemmin, avoimemmin ja edullisemmin muillekin kuin oman oppilaitoksen tutkinto-opiskelijoille.

- Sosiaaliturvaa tulee uudistaa niin, että jatkuva oppiminen on mahdollista kaikille. Samalla työelämän ja opiskelun yhdistämistä tulee helpottaa lisäämällä mahdollisuuksia osa-aikaiseen ja monimuotoiseen opiskeluun. Laaja-alaiseen tutkimukseen ja uusiin teknologioihin panostaminen vauhdittaa reilua muutosta.
- Mahdollistetaan jatkuva oppiminen kaikille. Tulevaisuudessa opiskeluaikaisen toimeentulon takaa vähintään perustulo, mutta myös muiden etuuksien kriteerien tulee mahdollistaa opiskelu.
- Otetaan käyttöön aikuiskoulutustukimalli, joka tukee kouluttautumista työvoimapula-aloille, vihreän siirtymän vauhdittamiseen ja työn tuottavuutta parantavaan oman osaamisensa kehittämiseen.

- Taataan riittävät koulutusmahdollisuudet eri puolille Suomea, jolloin reilun muutoksen vaatima lisä-, muutos-, kieli- ja uudelleen koulutustarve tulee parhaiten toteutettua.
- Tehdään avoimissa korkeakouluissa opiskelusta maksutonta pitkään työttömänä olleille ja ilman korkeakoulupaikkaa oleville toisen asteen koulutuksen käyneille henkilöille.
- Mahdollistetaan myös avoimen ammatillisen koulutuksen tarjoaminen erityisesti aloilla, joissa on osaajapulaa tai osaamistarpeet ovat muutoksessa.
- Otetaan käyttöön koulutuksen alustamalli, joka takaa oppilaitoksille riittävän rahoituksen jatkuvan oppimisen tarjonnan laajentamiseen ja kehittämiseen sekä avaamiseen koko kansan saataville.
- Taataan pelkän peruskoulun käyneille aikuisille toisen asteen koulutuspaikka ja tehdään opinnoista maksuttomat myös heille.
- Huolehditaan, että peruskoulun päättävillä on riittävät tiedot ja taidot toisen asteen koulutusta varten. Varmistetaan, että jokaisella toisen asteen tutkinnon suorittaneella on aidot mahdollisuudet päästä korkeakouluun.

Enemmän aikaa, vähemmän roinaa – mielekkäämpi työelämä

Reilu muutos vaatii työelämän kehittämistä nykyistä mielekkäämmäksi ja merkityksellisemmäksi. Moni yrittää omassa arjessaan tehdä kestäviä valintoja, mutta joutuu työssään olemaan osa ympäristöhaittoja kasvattavaa toimintaa. Talousjärjestelmää tulee ohjata kokonaisuudessaan kestäväksi niin, että ympäristöhaittoja aiheuttava toiminta voidaan korvata kestävillä vaihtoehdoilla.

Samalla kun työelämästä tehdään kestävämpää, tulee siitä tehdä myös inhimillisempää. Työ merkitsee itsensä toteuttamista ja sosiaalisia yhteisöjä ja antaa suuntaa elämälle. Ennen kaikkea työ antaa mahdollisuuden parantaa omaa toimeentuloa. Näitä työn positiivisia vaikutuksia on turvattava kaikille nykyistä tasaisemmin: ei ole järkevää eikä reilua, että toiset uupuvat, kun toiset kärsivät työttömyydestä.

Työn mielekkyys on tärkeämpää kuin työn määrä. Työajan lyhentäminen hillitsee ilmastonmuutosta ja ylikulutusta, jos lisääntynyt vapaa-aika suuntautuu hoivaan ja ei-aineelliseen hyvinvoinnin kasvuun.

Työnteon muuttuessa perustulo takaa vakaan perustan ja varmistaa, että työnteko ja yrittäminen kannattavat aina - myös silloin, kun työsuhte ei ole kokoaikainen tai pitkäkestoinen. Perustulo edistää myös mahdollisuuksia tärkeään toimintaan palkkatyön ulkopuolella. Esimerkiksi omaishoito ja monet vapaaehtoistyön muodot ovat esimerkkejä välttämättömästä ja arvokkaasta toiminnasta palkkatyön ulkopuolella.

Toimenpiteet:

- Otetaan käyttöön universaali perustulo perustoimeentulon turvaamiseksi ja kestävä työelämän mahdollistamiseksi.
- Uudistetaan työaikalainsäädäntöä niin, että siirrytään lyhyempään työaikaan.

- Lisätään työelämän joustavuutta esimerkiksi vapaaehtoisen osa-aikatyön avulla.
- Tuetaan läheisiään hoitavia ja helpotetaan työn ja perhe-elämän yhdistämistä samalla vahvistaen sukupuolten tasa-arvoa ja hoivavastuun tasaisempaa jakautumista. Laajennetaan hoivan tukien kriteereitä niin, että niitä voi käyttää laajempi joukko hoivaa tarvitsevan ihmisen läheisiä.
- Korvataan nykyinen kotihoidon tuki Kelan joustavalla hoitorahalla, joka kannustaa vanhempia tasaiseen hoivavastuuseen ja mahdollistaa osa-aikaisen työn ja hoivan yhdistämisen edistämällä sekä sukupuolten tasa-arvoa että lapsen etua.
- Parannetaan itsensätyöllistäjien, epätyypillisissä työsuhteissa olevien ja yrittäjien sosiaaliturvaa. Luodaan reilut säännöt alustatalouden työlle.
- Puututaan entistä tiukemmin työperäiseen hyväksikäyttöön ja ihmiskauppaan muun muassa sanktioita tehostamalla, rikosten vanhentumisaikoja ja kanteiden määräaikoja pidentämällä sekä valvonnan lisäämisellä.
- Edistetään ryhmäkanneoikeutta. Kanneoikeus mahdollistaisi tehokkaamman puuttumisen esimerkiksi työsuojelun laiminlyömiseen, raskaussyrjintään ja määräaikaisten työsuhteiden perusteettomaan ketjuttamiseen.
- Parannetaan oikeutta riittäviin lomiin varmistamalla, että kertyneet lomot seuraavat työntekijää työsuhteen vaihtuessa toiseen.
- Turvataan työntekijöiden jaksamista toteuttamalla vuosilomalain kokonaisuudistus. Työsuhteen muodosta riippumatta työntekijälle tulisi kertyä vähintään 2,5 lomapäivää heti työ- tai virkasuhteen alusta lähtien. Lauantaiden ei tule kuluttaa lomapäiviä. Kaikilla työntekijöillä tulee olla yhtäläinen oikeus palauttavaan lomaan riippumatta työsuhteen muodosta.
- Toteutetaan työelämän ja sosiaaliturvan uudistukset niin, että samalla vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa ja puretaan suomalaisten työmarkkinoiden sukupuolittuneisuutta. Kehitetään sukupuolitietoista koulutusta ja opinto-ohjausta, puretaan palkkaepätasa-arvoa ja edistetään tasa-arvoista johtamista työpaikoilla.
- Taataan mahdollisuus keikka- ja osa-aikatyöhön palauttamalla syyperustaisten perusturvaetuuksien suojaosat.
- Varmistetaan, että työttömien oikeus tehdä vapaaehtoistyötä, osallistua politiikkaan ja kehittää itseään ammatillisesti säilyy ja toteutuu kaikkialla.
- Muutetaan työttömien sosiaaliturvajärjestelmä sanktioivasta työllistymistä tukevaksi.

3. Reilu muutos mahdollistaa hyvän arjen kaikkialla Suomessa

Ratkaisut ilmastonmuutokseen ja ympäristön tilan parantamiseen ovat erilaiset eri puolilla Suomea. Reilu muutos edellyttää alueellisten erojen tunnistamista ja niiden huomioimista ilmasto- ja ympäristöpolitiikassa. Esimerkiksi liikenteen päästöjen vähentämiseksi voidaan

kasvukeskuksissa edistää joukkoliikenteen käyttöä, harvemmin asutuilla alueilla vähäpäästöisempää autoilua.

Alueelliset erot Suomessa ovat suuret. Suurissa kaupungeissa väkiluvun nopea kasvu vaatii merkittäviä investointeja ja jatkuvaa palvelutuotannon lisäämistä. Väestöään menettävillä alueilla ollaan päinvastaisen haasteen äärellä, kun pohditaan miten hyvinvointivaltion peruspalvelut turvataan alati hupenevalle väestölle. Näiden väliin jää pikkukaupunkeja, kuntakeskuksia, taajamia ja kaupunkien läheistä maaseutua. Ekologisesti kestävä elämäntapa on kuitenkin mahdollinen joka puolella Suomea - haasteet ja ratkaisut ovat vain erilaisia.

Suurin osa kotitalouksien hiilijalanjäljestä syntyy asumisesta, liikkumisesta ja ruoantuotannosta. Siksi näihin vaadittavat muutokset ovat suuria ja näkyvät välittömästi ihmisten arjessa.

Kaikilla kotitalouksilla ei kuitenkaan ole varaa esimerkiksi tehdä energiaremonttia tai ostaa sähköautoa. Talousvaikeuksissa painivat kunnat eivät kovin helposti pysty investoimaan vanhan turvekattilan korvaamiseen. Tarvitaan uusia rahoitusmalleja, tukimuotoja ja kompensatioita, jotka mahdollistavat kestävät valinnat kaikille.

Riittävän suuria päästövähennyksiä ei saavuteta vain yksilöiden ja yksittäisten kotitalouksien tasolla. Kestäviin ratkaisuihin tulee ohjata ja kannustaa kollektiivisen päätöksenteon ja kaikille yhteisten säädösten avulla.

Tukea asumisen ja rakentamisen energiamurrokseen

Asumisen hiilijalanjälkeä tulee pienentää siirtymällä lämmityksessä vähäpäästöisiin energiamuotoihin ja panostamalla rakennusten energiatehokkuuteen. Rakennusten elinkaarta tulee merkittävästi pidentää ja rakenteiden kierrätysastetta lisätä. Puurakentaminen tarjoaa kestävä vaihtoehdon suuripäästöiselle betonille.

Asumisen päästöjä voidaan vähentää erityisesti kaukolämmön ja muun energiantuotannon päästöjä vähentämällä. Esimerkiksi yhteisiin aurinkopaneeleihin sijoittavat energiayhteisöt ovat tulevaisuuden hajautettua lähienergian tuotantoa. Pientaloissa energiaremonttien ja lämmitystapamuutosten tekeminen on usein kallista, ja erityisesti haja-asutusalueiden vanhoissa taloissa asuvat tarvitsevat näihin tukea.

Toimenpiteet:

- Luovutaan öljylämmityksestä ja tuetaan pientalojen omistajia sekä lämmitysöljyn käytöstä luopumisessa ja siirtymisessä esimerkiksi maalämpöön.
- Tuetaan vähähiilisten, energiapositiivisten asuinalueiden kehittämistä kaupungeissa ja kunnissa.
- Korotetaan kotitalousvähennystä remontin kohdistuessa lämmitystapamuutokseen tai energiatehokkuuden parantamiseen. Laajennetaan

energiatuki koskemaan myös asunto-osakeyhtiöiden lämmitystapamuutoksia ja energiatehokkuuden parantamista.

- Velvoitetaan kunnalliset energiayhtiöt laatimaan hiilineutraaliussuunnitelma. Kehitetään energiayhtiöille kannustimia hyödyntää teollisuuden hukkalämpöä.
- Tuetaan turpeesta luopumista edistäviä investointeja samaan tapaan kuin kivihiilestä luopumista. Kasvatetaan energiatuen myöntövaltuutta.
- Varmistetaan sähkön siirtohintojen ja niiden korotusten kohtuullisuus ympäri Suomea.
- Pidennetään rakennuksilta ja rakenteilta vaadittua elinkaarta merkittävästi, suunnitellaan rakennukset alusta lähtien niin, että niiden käyttötarkoitusta on helppo muunnella ja, että elinkaaren loppupäässä rakenteiden kierrättäminen onnistuu vaivatta.
- Siirrytään fossiilisista lähteistä tuotetuista ja ympäristölle haitallisista materiaaleista kestävämpiin vaihtoehtoihin. Lisätään vähähiilisen betonin ja teräksen käyttöä rakentamisessa.

Liikenteen ratkaisuisa huomioitava alueelliset tarpeet

Liikenteen päästövähennystarpeet ovat suuret ja vaativat nopeaa etenemistä sähköistämisessä, raideliikenteen lisäämisessä sekä kävelyä ja pyöräilyä tukevan yhdyskuntarakenteen rakentamisessa. Kaikilla ei ole mahdollisuutta luopua autosta, mutta erityisesti kaupungeissa, joissa julkinen liikenne ja pyöräily ovat toimivia vaihtoehtoja, autoilua tulee vähentää.

Tällä hetkellä valtaosa automatkoista tehdään juuri näillä verrattaen tiiviisti asutuilla alueilla, joissa vaihtoehtoja autoilulle on tarjolla. Tavoitteena on autoilun määrän vähentäminen niihin tilanteisiin, joissa auto on ainoa realistinen kulkutapa.

Pitkät matkat tulisi ohjata maata pitkin tehtäviksi. EU-tasolla tulee kehittää rataverkkoa sekä yhteisiä lippujärjestelmiä. Muutos ei onnistu ainoastaan autokannan sähköistämisellä, sillä auto – vaikka sähkö- tai biokaasuauto – kuluttaa enemmän energiaa kuin raideliikenne tai pyöräily. Sähköautojen yleistymistä ja latausverkkoa on edistettävä sääntelyn ja verotukien avulla, mutta ne ovat vain osa ratkaisua.

Toimenpiteet:

- Otetaan käyttöön lentovero. Verotetaan EU:n laajuisesti sekä lentoliikennettä että lentopolttoaineita.
- Mahdollistetaan kunnille matkailijamaksun kerääminen. Säädetään laki niin, että kunnat voivat itse päättää matkailijamaksun käyttöönotosta ja tasosta. Matkailijamaksu olisi tapa varmistaa, että myös matkailijat osallistuvat niihin kustannuksiin, joita heidän vierailunsa aiheuttavat esimerkiksi alueen infrastruktuurille.
- Panostetaan Euroopan laajuisten nopeiden raideyhteyksien ja rajat ylittävien lippujärjestelmien kehittämiseen.

- Kunnostetaan raiteita ja selvitetään pienten juna-asemien uudelleenkäyttöönottoa esimerkiksi lomasesonkien aikana mm. kestävän lähimatkailun mahdollistamiseksi.
- Vähennetään kaupungeissa liikkumisen tarvetta kaavoituksella, joka tähtää tiiviiseen ja joukkoliikenteen järjestämisen kannalta toimivaan yhdyskuntarakenteeseen. Kasvatetaan kävelyn ja pyöräilyn osuutta matkoista.
- Otetaan käyttöön tietulleja tai ruuhkamaksuja suurissa kaupungeissa. Ohjataan ruuhkamaksujen tuotot kevyen- ja julkisen liikenteen rahoittamiseen. Selvitetään mahdollisuutta antaa joukkoliikennelippu tietullin vastineeksi.
- Suositaan sääntelyllä autojen vuokraus- ja jakopalveluita, jotta autoilun tarve voidaan tyydyttää vähäisemmällä automäärällä, nostaa samalla autojen käyttöastetta ja näin pienentää autoilun ympäristöjalanjälkeä. Edistetään autonomista liikennettä.
- Kannustetaan kuntia, taloyhtiöitä ja yrityksiä rakentamaan sähköauton latauspaikkoja.
- Toteutetaan liikenteen maksu- ja verouudistukset niin, että uudistusten kustannusvaikutukset kompensoidaan pienituloisille. Huomioidaan liikenteen alueelliset erot ja luodaan kompensointimalli tasaamaan hinnan korotuksen vaikutuksia.
- Uudistetaan valtion matkustussääntö huomioiden matkustamisen ilmastovaikutukset.
- Muutetaan työmatkojen sekä työmatkavähennysten kilometrikorvaukset kulkumuotoriippumattomiksi. Suositaan vähäpäästöisiä ja päästöttömiä autoja työsuhdeautojen verotuksessa, jotta niitä tulisi myös käytettyjen autojen markkinoille.
- Luovutaan rakentamisen pysäköintinormista ja veloitetaan markkinahinta pysäköinnistä.

Kestävä ruoantuotanto ja maatalous takaavat elämän perusedellytykset

Reilun muutoksen tarve korostuu maataloudessa, jossa alhaiset tuottajahinnat ja heikko kannattavuus uhkaavat ruoantuotannon jatkuvuutta, ruokaturvaa ja maaseudun elinvoimaa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo tuotannossa, minkä vuoksi siirtymä kohti hiilineutraalia ja kestävää maataloutta on välttämätöntä. Siirtymän kustannukset eivät kuitenkaan saa jäädä yksin tuottajien kannettaviksi.

Maatalous voi ja sen tulee toimia ilmastonmuutoksen ratkaisijana. Kestävät tuotantotavat – hiilinielujen vahvistaminen, vesistövaikutusten vähentäminen, kasvisruoan tuotannon lisääminen ja eläinten hyvinvoinnin turvaaminen – on nostettava maatalouspolitiikan keskiöön ja tehtävä tuottajille kannattaviksi. Ympäristölle kestävä tuotantoa on rajoitettava riittävän tiukalla lainsäädännöllä samalla, kun taloudelliset kannustimet suunnataan kestäväan ja kannattavaan tuotantoon.

Maataloustuet tulee suunnata kestäviin tuotantotapoihin. Tilojen kannattavuutta on vahvistettava ja tukiriippuvuutta vähennettävä hallitusti pitkän siirtymäajan kuluessa, erityisesti kestävämmien tuotantotapojen osalta.

Toimenpiteet:

- Taataan maatalouden ja ruoantuotannon jatkuvuus ja kehittyminen Suomessa koulutuksen, tutkimuksen ja tuotekehityksen avulla.
- Nostetaan kotimaisen kasviproteiinituotteiden jalostusarvoa ja mahdollistetaan teolliset investoinnit kotimaisen kasviproteiinituotteiden valmistukseen.
- Lisätään resursseja maatalouden kehittämiseen sen ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Tunnistetaan luomun merkitys uusien, kestävämpien toimintatapojen kehittämisessä.
- Suunnataan Suomen ja EU:n maataloustuet uudelleen kohti kestävää ja kannattavaa maataloutta. Tämä toteutetaan mm. siirtämällä rahaa suorista hehtaarisidonnaisista ja eläinten määrään sidotuista tuista ekosysteemipalvelujen tukemiseen, uudistamalla ympäristökorvaustukia, kehittämällä eläinten hyvinvointikorvauksia ja mahdollistamalla investointituet myös pienemmille tiloille ja hankkeille. Ohjataan maanviljelyä kasvipainotteiseen tuotantoon eläinpainotteisen sijaan.
- Panostetaan tilojen kannattavuuteen ja vähennetään tukiriippuvuutta. Vähennetään tukia asteittain riittävän pitkällä siirtymäajalla aloittaen turkistarhauksen tuista ja muista eläintuotannon kestävämmien tuotantotapojen tuista.
- Lisätään biokaasun tuotantoa esimerkiksi lisäämällä biokaasun tuotantoon liittyvää neuvontaa ja koulutusta.
- Huolehditaan maaseudun infrasta ja ylläpidetään maan kasvukuntoa.
- Tuetaan maanviljelyn siirtymää kohti kasvipainotteisempaa tuotantoa esimerkiksi verottamalla eläintuotteiden päästöjä. Veron tulee kohdella neutraalisti kotimaisia ja ulkomaisia tuottajia ja huomioida eläinten hyvinvointi.
- Tehdään julkiset hankinnat luonto- ja terveystavoitteiden mukaisiksi. Siirrytään kouluissa ja muissa joukkoruokailuissa kestävästi ja eettisesti tuotetun kasvipohjaisen ravinnon tarjoamiseen.
- Edistetään kansainvälisesti oikeudenmukaisempaa ja ympäristöystävällisempää ruoantuotantoa, jotta tuottajahinnat, työolosuhteet ja maatalouden ympäristökuorma saadaan kohtuulliselle tasolle kansainvälisesti.
- Estetään luonnon hävittäminen globaalisti ruoantuotannon takia. Estetään ruokahävikkiä ja vähennetään lihankulutusta, ettei metsiä raivata uusien tuotantoalueiden tieltä.
- Huomioidaan eläinten oikeudet kaikessa niitä koskevassa päätöksenteossa.
- Varmistetaan, että ruoantuotannon ketju perustuu Reilun kaupan periaatteisiin: turvallisiin työoloihin ja ympäristöä sekä eläinten hyvinvointia kunnioittaviin tuotantotapoihin kaikkialla maailmassa.

4. Aktiivinen kansalaisuus reilussa ja ekologisessa yhteiskunnassa

Hyvinvointi tarkoittaa kohtuullista elintasoja, merkityksellisiä ihmissuhteita, mielekästä tekemistä ja henkistä hyvinvointia – ei pelkkää kulutusta. Sen turvaaminen edellyttää hyvinvointivaltion kehittämistä, sivistystä ja tieteelliseen tietoon perustuvaa päätöksentekoa, jotta muutokset ovat reiluja ja kaikki pysyvät mukana. Tämä on myös Suomen kansallinen etu.

Kohtuullinen elintaso ja oikeudenmukainen hyvinvoinnin jakautuminen vähentävät köyhyyttä, eriarvoisuutta ja ekologisesti kestäättömiä valintoja. Panostaminen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin on sosiaalinen investointi, joka tukee kestävästä yhteiskuntaa. Muutoksen onnistuminen vaatii luottamuksen vahvistamista demokratiaan, asiantuntijoihin ja rakentavaan keskusteluun. Sivistyksen vaaliminen ja tieteellisesti perusteltuun tietoon nojaava päätöksenteko ovat keskeisiä demokraattisen muutoksen edellytyksiä.

Kohtuullinen elintaso etsii keskitietä: kenenkään ei tulisi kärsiä köyhyydestä eikä kuluttaa yli ekologisesti kestävien rajojen. Oikeudenmukaista hyvinvoinnin jakautumista tuetaan hyvinvointi-, terveys-, tulo- ja oppimiseroja kaventamalla. On myös syytä huomioida, että ympäristökriisit osuvat toteutuessaan voimakkaimmin kaikista heikoimmassa asemassa oleviin. Siksi eriarvoisuuden torjumisen kannalta on erityisen tärkeää torjua ilmastokriisiä ja luontokatoa.

Reilu muutos tehdään yhdessä ja se perustuu vahvaan demokratiaan

Osallisuus, ihmisoikeudet ja demokratia ovat reilun muutoksen ytimessä. Yhteisvastuuta ja kaikkien osallistumista paremman huomisen rakentamiseen tulee aktiivisesti ruokkia. Yhteenkuuluvuuden tunne sekä ihmisten välinen luottamus helpottavat yhteisiä päätöksiä parhaista tavoista torjua ilmastokriisiä, luontokatoa ja eriarvoisuutta samanaikaisesti. Edustuksellinen demokratia ei toimi ilman elävää, monimuotoista ja vahvaa kansalaisyhteiskuntaa sekä riittäviä suoran vaikuttamisen väyliä. Osallisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä tulee vahvistaa sekä paikallistasoilla että EU:n laajuisesti.

Ilmastokriisi ja muut humanitaariset kriisit lisäävät muuttopainetta Eurooppaan ja tulevaisuudessa pakolaistaustaisten osuus Suomen väestöstä kasvaa. Rasismia ja muuta syrjintää tulee yhteiskunnassa systemaattisesti torjua ja sukupuolten tasa-arvoa ja ihmisten yhdenvertaisuutta edistää. Kotoutumisen laatu ja resurssit tulee varmistaa.

Vahva demokratia edellyttää vuoropuhelua, yhteistoimintaa ja toistemme ymmärtämistä. Se toteutuu politiikalla, joka tukee ihmisten merkityksellisyyden tunnetta yhteiskunnassa ja mukautuu ketterästi muuttuvaan maailmaan.

Toimenpiteet:

- Lisätään kansalaisten suoria vaikuttamismahdollisuuksia. Perustetaan neuvoa antavia kansalaisraateja ja muita vastaavia keskustelun paikkoja ilmastokriisiin vastaamiseksi. Hyödynnetään myös osallistuvaa budjetointia ratkaisujen löytämiseksi. Edistetään neuvoa antavia kansanäänestyksiä esimerkiksi kunnissa.
- Tehdään tilaa vähemmistöjen osallistumiselle politiikkaan muun muassa lisäämällä osaamista antirasismista ja esteettömyydestä sekä toteuttamalla esteettömyyttä ja saavutettavuutta kaikessa toiminnassa.
- Kehitetään kotoutumisen prosessia niin, että jokaiselle Suomessa asuvalle taataan vähintään toisen asteen tutkinto ja sujuva suomen tai ruotsin osaaminen. Tuetaan maahan muuttaneiden osallistumista demokraattiseen toimintaan, kuten järjestötyöhön, äänestämiseen ja ehdolle asettumiseen.
- Varmistetaan, että saamelaisilla alkuperäiskansana on päätäntävalta oman alueensa asioihin sekä oikeus maahan ja perinteisiin elinkeinoihin.
- Ratifioidaan ILO:n alkuperäiskansoja koskeva yleissopimus 169 ja pohjoismainen saamelaisopimus.
- Kehitetään saamelaisten roolia maankäytön suunnittelussa saamelaisalueella saamelaiskulttuurin, perinteisten elinkeinojen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.
- Lisätään koulujen demokratiakasvatusta ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen opetusta ja varmistetaan lasten ja nuorten osallisuutta edistävän toiminnan resurssit.
- Vahvistetaan nuorten kuulemisvelvoitetta päätöksenteossa. Lasketaan kansalaisaloitteen ikäraja sekä äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden ikäraja kaikissa vaaleissa 16 vuoteen.
- Vahvistetaan kansanedustajien ja ministerien dialogia oikeudenmukaisen ekologisen siirtymän tarpeesta ja toimista. Varmistetaan, että reilu muutos on ylivaalikautinen ja poikkihallinnollinen projekti, johon päättäjät yli puoluerajojen voivat sitoutua.
- Vahvistetaan demokraattisesti valitun europarlamentin valtaa EU-päätöksenteossa. Lisätään määräenemmistöpäätöksentekoa jäsenmaiden välisessä päätöksenteossa ja parannetaan EU-päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Tiede ja tutkimus reilun muutoksen tukena

Tieteellä on keskeinen rooli yhteiskuntaamme ja elinympäristöämme uhkaavien ja monitahoisten ilmiöiden ymmärtämisessä. Tieteen ja tutkimuksen tarjoamat uudet ratkaisut mahdollistavat ilmastokriisin, luonnonvarojen ylikulutuksen ja biodiversiteettikadon ratkaisemisen.

Tiede, koulutus ja tutkimus ovat välttämättömiä paitsi uuden teknologian myös sosiaalisten innovaatioiden, yhteiskuntajärjestelmämme ja itseymmärryksemme kehittämisessä.

Koulutus ja tutkimus ovat keskeisiä reilun muutoksen ajureita. On parannettava itseohjautuvan tieteen toimintaedellytyksiä, mutta myös rahoitettava eksistentiaalisia uhkia, reilua muutosta ja vihreitä teknologioita tutkivia hankkeita.

Toimenpiteet:

- Varmistetaan yliopistojen ja korkeakoulujen rahoitus ja mahdollisuus korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen ja siihen perustuvaan koulutukseen eri puolilla Suomea.
- Taataan tutkijoille riittävät resurssit pitkäjänteiseen perustutkimukseen sekä vapaus tehdä työtänsä ilman poliittista ohjausta tai häirintää.
- Panostetaan tutkimuksen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Tuodaan tutkimus lähemmäs päättäjiä ja kansalaisia panostamalla tiedepaneeleihin, tiedeviestintään sekä muuhun tiedettä popularisoivaan toimintaan, kuten avoimiin tiedetapahtumiin ja jatkuvaan oppimiseen.
- Kasvatetaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoitusta kohti Tutkimus- ja innovaationeuvoston suosittamaa neljän prosentin BKT-osuutta vuoteen 2030 mennessä. Siirretään yritystukia ympäristölle haitallisista tuista tki-tukiin, ja panostetaan reilun muutoksen kannalta keskeisiin haasteisiin ja aloihin.
- Tuetaan kansainvälistä tutkimusyhteistyötä takaamalla yhteistyön resurssit.

Fossiilitaloudesta kohti kokonaisvaltaista hyvinvointia

Elämme yli planeettamme kantokyvyn rajojen, koska olemme tottuneet elämään niin. Muutos on kuitenkin mahdollinen. Ylikulutuksen hillitseminen vaatii yhteiskunnan rakenteellisten muutosten lisäksi kulttuurin murrosta.

Kulutuskulttuurin jälkeisessä ajassa meidän on löydettävä elämäämme enemmän sisältöä ja merkitystä muista asioista. Samalla meillä on mahdollisuus edistää hitaampaa elämää, mielenterveyttä ja jaksamista. Toisista huolehtimisen, kulttuurin, taiteen, sivistyksen ja oppimisen merkitys kasvaa, mikä tukee yhteiskunnan ja samalla myös talouden uudistumista kestävään suuntaan.

Toimenpiteet:

- Kehitetään yleissivistävien sisältöjen sekä taito- ja taideaineiden roolia koulutuksessa. Vahvistetaan esimerkiksi ammatillisen koulutuksen yhteisten tutkinnon osien asemaa ja varmistetaan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintokelpoisuus.
- Turvataan Harrastamisen Suomen mallin rahoitus ja laajennetaan mallia niin, että jokaisella peruskouluikäisellä on mahdollisuus 1-2 mieluistaan, maksuttomaan harrastukseen.
- Varmistetaan taiteen, kulttuuripalvelujen ja vapaan sivistystyön riittävä rahoitus valtion ja kuntien budjeteista. Nostetaan kulttuuribudjetti prosenttiin koko budjetista.
- Edistetään luovan talouden sekä aineettomien sivistys- ja hyvinvointipalveluiden kasvumahdollisuuksia, mikä edistää siirtymää kohti kestävää talousjärjestelmää.

- Parannetaan kulttuuripalvelujen alueellista saavutettavuutta ja laajennetaan maksuttomien kulttuuripalveluiden tarjontaa.
- Vahvistetaan asuinalueiden, kaupunginosien ja kylien yhteisöllisyyttä taiteen, liikunnan, harrastamisen ja kirjastotoiminnan avulla. Tuetaan kulttuuria edistäviä hankkeita niin Suomessa, Pohjoismaissa kuin myös Euroopan laajuisesti.
- Suojellaan arvokkaita kulttuuri- ja luonnonympäristöjä Suomessa ja ympäri maailman.
- Pidetään kunnissa huolta lähiluonnosta ja tunnistetaan sen merkitys ihmisten hyvinvoinnille.